

Ferran Garcia
Francesc Gimeno

**LA CARTA DE POBLACIÓ
DE VINARÒS
(1241)**

*A la memòria del nostre company i amic
Ferran Linares i Beltran*

*(Un dia qualsevol foradaré la terra
i em faré un clot profund...
Alliberat de tota turpitud,
sense seguici d'ombra,
no giraré mai més el cap
per mirar enrera).*

Miquel Martí i Pol

**Ferran Garcia
Francesc Gimeno**

**LA CARTA DE POBLACIÓ
DE VINARÒS
(1241)**

PRESENTACIÓ

El temps present està marcat per l'alta valoració de la llibertat de les persones i dels grups socials, però, fonamentalment, per un sentit més acusat de la solidaritat social. Aquestes dues tendències, que són indefectiblement complementàries, convergeixen en l'exigència d'un coneixement inexcusable i de primera mà de la comunitat en què un s'assenta com a entitat que es projecta a entroncar-se eficaçment per a adquirir sentit ple en les diverses comunitats en què s'integra.

En conseqüència amb la cosa suara esmentada, ens complau presentar, en col·laboració amb el Departament de Paleografia i Història Medieval de la Universitat de València, un nou treball sobre Vinaròs. Treball del qual ens sentim doblement i francament satisfets per les circumstàncies que hi concorren; per una banda es tracta de material totalment inèdit en part, i bàsic per a la història de la nostra Ciutat, i, en una altra dimensió, per entendre que és l'obra idònia per a commemorar i celebrar el 741 aniversari de la fundació de Vinaròs. És lògic, doncs, i queda plenament justificat, que l'Associació Cultural Amics de Vinaròs haja reservat, fins i tot passat davant a altres obres que estan pendents d'editar-se, aquest treball que sense cap mena de dubte mereix ocupar el primer lloc dels que en aquest any s'editaran.

"Les Cartes Pobra" de Vinaròs ofereixen a l'erudit, a l'investigador o simplement al ciutadà aficionat i curiós interessat, dades bàsiques imprescindibles sobre la partida de naixement de la seua població. I, avui, que els mitjans de comunicació ens bombardegen i ens parlen continuament i insistentment de conceptes tal com estabilitat, autonomia, consciència històrica, pressentim que es fa encara molt més imprescindible, si escau, el coneixement d'aquests codis originàriament primaris, perquè aquells conceptes repetits pesadament pels mitjans de comunicació mal poden assumir-se i, sobretot, desentrotllar-se damunt de fonaments confusament assentats o, més clarament, sobre lamentables ignoràncies de base. És cert, però, i n'estem segurs d'això, que pot haver gent que pense que l'única cosa interessant avui és el futur, i no l'ahir. Des del seu punt de vista s'hauria de donar-los la raó. Però qui no mira l'ahir, qui no interpreta la història passada com una lliçó, qui no sap respectar d'on ve, difícilment se li pot demanar que sàpiga respondre coherentment a on va. Som de l'opinió que l'ahir històric és fonamental per al futur, i molt més si aquest ahir del qual estem parlant es refereix al nostre, al nostre punt alfa, al nostre origen com a comunitat, època en què assoleix definitivament la nostra contextura vital i el nostre comunal tarannà, perquè el poble que no coneix la seua història, com diu la màxima, està obligat a repetir-la i, en definitiva, amb això de cap manera no tanquem els ulls al futur, sinó que el contemplem amb una perspectiva més rica i assaonada.

Ens cap per una altra banda, i com abans ja s'ha apuntat, la sort d'oferir en aquest treball aspectes totalment inèdits i pràcticament desconeguts. Junt a la Carta Pobra, tradicionalment coneguda per tots i prou divulgada, se n'ofereixen aquí tres més procedents, respectiva-

ment, de l'Arxiu Històric Nacional de Madrid l'una, i dues més, que es presenten per primera vegada, del nostre Arxiu Municipal, desconegudes pràcticament fins avui i recuperades per a tots gràcies a la tasca d'uns hòmens que, a partir de la seua, han movilitzat energies, voluntats i iniciatives més enllà del nostre àmbit local. Amb aquesta publicació donem cim a una etapa del seu treball.

Des del nostre punt de vista, tot el que abans hem dit justifica que l'Associació Cultural Amics de Vinaròs se senta orgullosa per haver contribuït, una vegada més, d'alguna manera i en alguna mesura en posar a l'abast de tots aspectes de la cultura vernacle amb l'edició d'aquesta obra, d'obligada consulta a partir d'ara per a tots aquells que estiguen interessats, d'una manera rigorosa, en els orígens de la nostra població, perquè si en una cosa sembla que estem tots d'acord és que ha arribat ja el moment de posar fi a etapes d'ombrívola ignorància, d'esterils i superficials crítiques, i posar-se decididament a treballar en l'inici del diàleg constructiu tocant al nostre futur més immediat, perquè aquest diàleg o es basa en un ferm i rogorós coneiximent del nostre ahir o es fa impossible si té com a punt de partença la ignorància.

És clar que això és sols un pas més en un camí a penes esbrinat, però amb ell s'obren múltiples possibilitats de desenvolupament que, uns documents com els presents a bon segur oferiran en el futur, i creiem que cobrim amb ell una mínima obligació honestament assumida. Amb això, tots, nosaltres els primers, podrem orientar la nostra activitat, comptant amb els suports documentals necessaris.

.....

Trencant la línea mantinguda sistemàticament en totes les nostres publicacions, perquè pensem que interpetem el sentir de tots, que se'ns concedeixca finalitzar aquesta ja llarga introducció amb una dedicatòria senzilla però pregonament assumida, i, en aquest ordre d'idees, lector que se'ns permeta oferir amb tot el nostre enocionat record la part que ens corresponga d'aquest treball, per supost inferior als seus mereiximents, però que és el primer que naix després del seu traspàs i s'incardina en la mateixa essència de la ciutat que ell tant estima i servir. Potser la seua màxima dedicació no haja estat a la Història, però no solament ha passat ja a formar-ne part, sinó que ocuparà un lloc preeminent en la Història de Vinaròs. El nostre homenatge a En Manuel Foguet Mateu que, certament, és ja història en la nostra història.

Vinaròs, desembre de mil nou-cents vuitanta-dos.

Associació "Amics de Vinaròs"

Obras publicadas por la
Asociación Cultural "Amics de Vinaròs"

- "Roseta la del barranc" por Francisco Argemí
- Poster de Wenceslao Ayguals de Izco
- "Una vinarossencada" por Daniel Delmás
- "La perla de la Illeta o Els carlistes en Vinaròs", por Cayetano Tresserra.
- "Història de Vinaròs" por J. M. Borràs Jarque
- "Historia de la plaza de toros", por José Palacios Bover
- Cassette "Vinaròs trosset de cel"
- Estampa de San Sebastián del S. XVIII.
- "La carta de població de Vinaròs (1241)", por Ferran García y Francesc Gimeno

PRÒLEG

No és necessari ponderar a hores d'ara la vàlua que representen les cartes de població per a les etapes medieval i moderna del País Valencià, de la simple i ràpida lectura ens adonem de llur transcendència. Especialment les situades al regnat de Jaume I evidencien la transició de dues formacions socials distintes (musulmana i cristiana) marcades per la conquesta catalano-aragonesa; assenten l'organització municipal, ensolquen les obligacions dels vassalls i drets senyorials i, a la fi, són un fidel testimoni del problema tan debatut en l'actualitat de la repoblació.

Gual Camarena i Honori Garcia es contenen entre els estudiosos que més han orientat llurs preocupacions cap a aquests "instruments jurídics", especialment pel que fa a la problemàtica dual foral (aragonesa/valenciana) en què es van debatre les terres valencianes. Encara ens mancà, però, d'aprofundir-hi molt més, d'efectuar una toital replega, sistematitzacions, fixació d'etapes, localització geogràfica i anàlisi comparativa de les cartes de població, que permetia tot plegat clarificar aquest procés tan complex i obscur de la repoblació.

L'estudi del document poblacional de Vinaròs hom ha realitzat des de dos punts de vista, el paleogràfico-diplomàtic i l'estrictament històric. Ben cert que no és superflu el primer amb la condició, tanmateix, que siga emprat amb un rigor veritablement científic, allunyant-se de concepcions i mètodes de diplomateses tradicionals, podent desvetllar d'aquesta manera aspectes inèdits de la documentació, matèria prima de l'historiador; ens ajudarà a aclarir, al capdavant, les herències escripturàries i culturals catalanes o, com en el cas de Vinaròs, l'embranchida aragonesa a través d'un autor del fet jurídic, Gil de Atrosillo; ens informará i ens situará al seu lloc corresponent de la superestructura político-ideològica-eclesiàstica les pràctiques escripturàries i diplomàtiques.

Malgrat les nostres intencions de canviar una mica la direcció de les recerques paleogràfiques i diplomàtiques, som conscients que no hem pogut reeixir-hi totalment, donat que cal no menystenir al mateix temps alguns preceptes que ens ajudassen a conèixer el tipus escripturari emprat i les clàusules diplomàtiques esmerçades. Però, tot i reconeixent la vàlua d'aquesta anàlisi, no hem d'atorgar-li massa importància, tan sols la que té, la qual ens deu de servir per plantejar-nos què significava l'escriptura d'aleshores per a una societat on la majoria de la població era analfabeta, i tot seguit proposar com a hipòtesi si el tipus d'escriptura usat constitueix un element de validació, tal i com més endavant apuntarem. Pel que respecta a l'estudi diplomàtic suposem que qualsevol clàusula documental no nàix per ella mateixa ans aquesta sorgeix en un moment determinat i en una formació social donada, la qual cosa ens acostaria a percebre el pes ideològic de la classe dominant. Malgrat aquestes intencions tampoc hem pogut allunyar-nos tot el que calia de l'esquema tradicional, però és veritat també

— 10 —

que ja estàvem limitats per l'estudi d'un sol document. Toa la nostra declaració d'hipòtesis ens fa suggerir, per contra, la possibilitat d'engegar les investigacions del nakement de la Paleografia i Diplomàtiques valencianes posteriors a la conquesta, estudis indubtablement importants i necessaris perquè al País Valencià llavors no hi existia una Cancelleria o oficina d'expedició documental amb *tècniques cristianes* com funcionarà després, i també perquè el substracte musulmà que hi va romandre en acabar la conquesta serà considerable i va perdurar fins el segle XVII.

Quant a l'estudi històric conforma la segona part i a l'igual que l'anterior està determinat i limitat pel fet de centrar-se en sol document donat. Podrem afirmar, però, que la carta de població constituirà en tot moment un termòmetre de l'estat de relacions entre vassalls i senyor, base estructural del futur desenvolupament de la vila de Vinaròs i s'haurà de tenir en compte de cara a registrar possibles canvis quan siga alienada per la Corona a l'Orde del Temple el 1294 i deu anys més tard a l'Hospital. De fet la modificació d'allò hi establert ens estarà indicant un decantament adés de cara els sotmesos, adés del senyor, com efectivament succeirà en molts indrets amb el pas del temps en endurir-se les condicions primerenques de la repoblació valenciana.

ANÀLISI PALEOGRÀFICO-DIPLOMÀTICA

1.— *Tradició documental*

El document que conté la carta de població ens ha arribat per dues vies, l'original que està a l'Arxiu Municipal de Vinaròs (A.M.Vi.) i les còpies, les quals són les següents:

— Una del 31 de desembre de 1252, escrita en pergamí per Arnau Puinet (1), conservada a l'AMVi. (Còpia A).

— A l'AMVi, segons José María Ibarra Folgado, hi existia una altra datada en 1256, que a hores d'ara no hi és (2). (Còpia B).

— A l'*Archivo Histórico Nacional* (A.H.N.) trobem a la Secció d'Ordres Militars el Còdex 542-c on s'inclouen una sèrie de cartes de població dels llocs que van pertànyer a Montesa, registrant la de Vinaròs als folis 14 vers i 15 recte. (A aquest manuscrit el designem d'ara endavant amb la lletra C).

1.— BETI, M.: Colección de cartas pueblas. *BSCC*, IV (1923), p. 192.

2.— IBARRA FOLGADO, J. Mº: Los archivos municipales, eclesiásticos y notariales de la provincia de Castellón. *AITABI*, XXXV-XXXVIII (1950-1951), p. 142.

— A l'AMVi apareix altra còpia del 19 de desembre de 1796. Està treta del manuscrit anterior, com ens informa l'anotació de l'encapçalament de la pàgina: *Certifico que entre los libros registros de varios documentos pertenecientes a la referida Orden, en el Armario primero, Estante, segundo, número 6, se halla el de poblaciones y privilegios de las villas y lugares de la dicha Orden, en el qual al fôleo catorce buelto se lee la escritura de población de la alquería de Vinarós del término de Peníscola, otorgada por don Gil de Atrosillo, alcaide de la misma, en 28 de setiembre de 1241, cuyo tenor es...* (3). El copista que féu el trasllat fou Pedro Barragán i el qui ho va autenticar fra Vicent Sales, prevere i arxiver de l'Orde (4). (Aquesta l'anomenem amb la lletra D).

— Darrerament al mateix arxiu hi ha altra còpia feta per Nicolau Doménec, escrivà de Vinaròs, el 9 de febrer de 1805: *Certifico, doy fe y testimonio como el Archivo de la Sala Consistorial de la misma, en el caxón primero se encuentra la Carta de Población dentro de una bolsita de pergamino, estampada en pergamino muy viejo y con una letra muy antigua, y con grande travajo se ha sacado y es como sigue...* (5). (Còpia E).

2.— Mans i tipus d'escriptura

La redacció del *mundum* del document que inclou la carta de població es deu a la mà de l'escrivà Martí Roldà, qui l'ha escrita per manament de l'alcaid de Peníscola Gil de Atrosillo, segons ell mateix ens ho confirma a la seua subscripció: *Martinus Roldani, qui per man-*

3.— AMVi., lligall de papers de Montesa, fol. 5r. recte a 6 vers.

4.— Ibid.

5.— AMVi., lligall 22, document nº 39.

dato domini Egidii de Atrosillo, hoc scripsit. A aquest document original li fou afegit en data posterior (un any després de la seua redacció) una clàusula diplomàtica nova mitjançant la qual el rei Jaume I confirmava l'existència d'aquell.

Trobem, per tant, que l'original presenta dues grafies netament diferenciades. Les dues mans que hi intervenen i corresponents a les diferents grafies són l'esmentat Martí Roldà i Guillemó, escrivà de la Cancelleria.

A primera vista ja hom aprecia un element diferenciador entre les dues, mentre que Martí Roldà hi emprà una escriptura *Usual* (6), és a dir, la pròpia d'un escrivà, un lloc i temps determinats i fins i tot susceptible de canvis fonamentals a causa d'influències exteriors o interiors a l'escrivà, Guillemó, pel contrari, hi utilitza una escriptura *Cancelleresca* (7), és a dir, una grafia particular de l'escrivania que s'adopta en funció d'una major claredat i per a una caracterització especial que impossibilita al màxim la falsificació dels actes escrits i, a més a més, escriptura aquesta que, amb la seua posterior canònicació (8), o el que és el mateix, la seua utilització exclusiva a la Cancelleria de la Corona d'Aragó, es convertirà en una mostra d'identitat i garantia dels documents (9).

6.— CENCETTI, G.: *Lieamenti di storia della scrittura latina. Bologna 1954, pp. 52-53.*

7.— *Id.*, pp. 54-56.

8.— *Id.*, pp. 55-56.

9.— *Cal entendre que el tipus escripturari canònicat pot constituir un element de validació en tant com la major part de la població d'aleshores no sap ni llegir ni escriure.*

Aquesta escriptura que fou canonitzada segons el professor F. C. Casula pels volts de l'any 1246 l'hem d'anomenar a més de gòtica amb el qualificatiu de catalana, com ell mateix ho explica en alguns dels seus treballs i als quals ens remetem perquè comentar-los ací no constitueix un dels nostres propòsits (10). Així l'anomena també el notari valencià Bernat Soler al segle XIV: *...de las dichas cosas fueron fechas dos cartas partidas por ABC, la una de las cuales fue librada a los dichos procuradores escrita en letra e lengua castellana, et la otra al dicho don Pedro de Villanueva en plan escripta en letra e lengua catalana* (11)

Malgrat aquestes diferències de nom entre Usual i Cancelleresca, les quals semblen en certa mesura allunyar més l'essència de l'escriptura, totes dues participen de quelcom en comú, o siga, de *la idea platònica de l'escriptura*, com afirma Gioio Cencetti. Totes dues presenten un mateix esquema ideal, car han nascut de l'escriptura carolina.

2.1.— Martí Roldà

Es l'escrivà que ha redactat tot el document. La seua escriptura ofereix un aspecte tosc, característic d'una persona no adscrita a una oficina escripturària i,

10.— CASULA, F.C.: Osservazioni paleografiche e diplomatiche sulla cancelleria di Giacomo I il Conquistatore. *Archivi e Cultura, Anno XI, Gennaio-Dicembre 1977*. Així mateix hom pot veure *Breve storia della scrittura in Sardegna. La documentaria nell'epoca Aragoneses. Editrice Democratica Sarda, Cagliari 1978*. O també *Carte reali diplomatiche de Giovanni I, il Cacciatore, re d'Aragona, riguardanti l'Italia, Padova 1977, publica dell'Institut de Storia moderna dell'Università degli studi di Cagliari*.

11.— LLIBRE DEL REPARTIMENT. Edició facsimil de Vicent Garcia editors. Introducció. València 1979.

per tant, no gaire expeta en l'art d'escriure. Mostra tot el conjunt un *mòdul* petit i un *ductus* semicursiu. Pel que respecta a l'*angle d'escriptura* apareixen les lletres en posició vertical a la caixa, amb escassa o nul·la inclinació, exceptuant-ne algunes que al final del seu alçat es corben cap a la dreta (letra *l*). La *d*, com a característica de l'escriptura Uncial, adreça el seu àstil cap a l'esquerra.

Quant al pes algunes lletres presenten un engrossiment desmesurat d'alguns dels seus àstils. El contrast entre els traços de les lletres és gairebé imperceptible, encara que existeixen, evidentment, alguns elements gràfics com les *notes tironianes* (que substitueixen la conjunció *et*) on els traços inferior i superior presenten una dilatació fora de lloc respecte a la línia subtil del miger. També podem observar-ho a l'àstil de les lletres *t* i *r*, particularment en aquesta última, a les rodones tironianes i sobretot als caiguts perllongats cap a baix i replegats a l'esquerra de les lletres *h*, *m* uncial i *n*.

En algunes lletres d'alçat, poques però, hom sol trobar-hi *reforçaments*, adés al final adés al peu de les mateixes. Es troben especialment a les lletres *b*, *h*, *l* i d'altres.

2.2.— Guillemó

Escrivà de la Cancelleria de Jaume I (12) és l'autor material de la confirmació de la carta pobla: *...appositum... per manum Guillemoni, escribe mandato domini regis*. Com ja hem dit abans les diversitats de l'escriptura existents entre ell i el seu coetani Martí Roldà són en

12.— TRENCHS ODENA, J.: La Cancellería de Jaime I: Cancelleres y escribanos. *Studi in onore de Giulio Battelli, Roma 1979, p. 120*.

funció de l'esmerç d'una escriptura usual, la d'aquest darrer, i altra cancelleresca de Guillemó que romandrà gairebé immutable fins a les darreries del segle XIV.

L'aspecte general és el d'una escriptura clara, perfecta, airosa i de grafies molt acurades. Front a la de Martí Roldà podem dir que prové de la mà d'un escrivà perit en l'art d'escriure. El seu *mòdul* és petit i el ductus posat o dret, donat que les lletres estan perfectament traçades, tot essent d'una veritable solvència cal·ligràfica i de factura excel·lent.

Les lletres, de la mateixa manera que l'anterior cal·ligrafia, presenten un angle agut pel que respecta a la caixa d'escriptura, sense existir una neta inclinació tret d'alguns àstils que al final de l'alçat es corben a la dreta (lletres *b*, *k*, *l*, etc.) i alguns caiguts que realitzen llur acabament de descens mitjançant una lleugera inclinació a la dreta com hom pot apreciar a la lletra *s*.

La cal·ligrafia és de pes lleugera i amb escassos *contrasts* encara que perceptibles en la realització d'alguna lletra; sobretot és clar el contrast que presenta el traç del cercle de la *a* en què les parts inicial i final són primes i el centre gros, a l'inici de la capçalera de la *s*; en alguns caiguts de la *g* al començament de la corba que formen aquells, al segon traç de la *v*, *x*, *y* i de la *m* i *n* quan el tercer tram davalla per sota de la caixa d'escriptura i es corba cap a l'esquerra.

3.— Clàusules diplomàtiques

El document s'inicia amb el protocol que conté una notificació general i objectiva acompanyada de la intitulació, trobant-s'hi la *iussio domi regis* o manament de redactar el document.

Els verbs dispositius *dono et concedo* obrin el text, als quals segueixen el destinatari de la cosa donada i l'objecte de la donació, introduint, tot seguit, els usufructuaris. A continuació hi apareixen consignats els límits de l'alqueria de Vinaròs. La primera part de la donació es clou amb la confirmació a perpetuïtat de la cosa donada. Després hi trobem una *series donationum*, és a dir, una continuació de les donacions als pobladors, les quals segueixen gairebé el mateix esquema que l'anterior. Darrerament el text resta tancat amb les clàusules finals següents: la corroboració de la possessió, la donació al costum de la ciutat de Zaragoza i la prohibició que ningú no gose penyorar-la.

A l'escatocol apareix la datació, la validació de l'autor (Gil de Atrosillo, amb el prec que ell en persona adreça als testimonis per tal que signen l'acte), la validació dels testimonis, la confirmació reial que analitzem a banda, enllestit amb la validació del notari que ha redactat el document; aquesta darrera està integrada per la veu *Signum*, el seu nom, la *iussio*, l'aposiició del signe notarial i, per últim, la salva o anunci de les correccions.

3.1.— La confirmació reial

El rei en Jaume una vegada redactat el document, i ara ja tenint ple valor jurídic, el va confirmar mitjançant la seua aprovació personal col·locant-hi el seu signe i subscripció, de la qual el seu autor material és Guillemó (13). Aquesta és una pràctica corrent a la Corona d'Aragó que, en lloc de redactar de bell nou el docu-

13.— TRENCHS ODENA, J.— La aposición del "Signum Regis" de Ramón Berenguer IV a Jaime I. *EHDAP*, VII (1979), pp. 39, 42-43 i 49.

ment (redactat en aquesta ocasió per un notari reial), passava directament a mans del rei o d'algun escrivà seu, i aquest aprofitant algun espai en buit o sense escriure hi col·locava la confirmació i aprovació personal del sobirà.

La clàusula esmentada generalment consta de la veu *Signum*, el dibuix del signe corresponent al segon període de la Cancelleria de Jaume I (14), al que segueix la titulació amb l'expressió dels dominis i els verbs dispositius que fan partícip al rei del fet jurídic: *laudamus, concedimus et confirmamus*. Cloent-se tot seguit la confirmació amb la datació tòpica i crònica, la menció de l'escrivà qui l'ha redactada i la *iussio* del rei.

A l'estudiar aquesta clàusula sorgeix una qüestió força interessant: Guillemó hi empra per al sistema de comput de l'any l'estil de la Nativitat, mentre que aleshores s'usava gairebé totalment a les datacions l'estil de l'Encarnació, tots dos inclosos dintre de l'Era cristiana. Sabem que el primer no es fa d'utilització exclusiva fins 1350 al Principat i l'Aragó, i el 1358 al País Valencià. Es conserven els distints manaments del canvi: és una obligació imposada per Pere el Cerimoniós (15). Pel contrari tenim notícia que a partir de 1240 sovinteja

14.— *Id.*, p. 38.

15.— *Per a Catalunya i Aragó veure de ZURITA, J.: Anales de la Corona de Aragón. Ed. a cura de A. Canellas, Zaragoza 1973, Llibre VIII, cap. XXXIX. Per al País Valencià: Furs e ordinations fetes per los Gloriosos reys de Aragó als regnicols del Regne de València. Ed. de Lambert Palmart, València 1482. Ed. facsímil a càrrec de la Universitat de València. València 1977. Veieu el capítol titolat "Furs feyts per lo senyor rey en Pere en les Corts celebrades en la ciutat de València a XX dies de febrer en l'any de la Nativitat de Nostre Senyor MCCCLVIII", i la rúbrica VI que tracta "Del mudament del calendari".*

aquest darrer estil (16), encara que per aquestes dates hi ha una llei als Furs antics on se'ns diu açò que segueix: *In omnibus instrumentis ponant notarii annum Domini, qui est festum sancte Marie* (17).

Per què aquesta datació, quan mesures legals imposen un sistema de comput distint? Constitueix una errada de l'escrivà, quan al mateix any de 1242 existeixen altres confirmacions i el mateix Guillemó accepta l'estil de l'Encarnació? No ens imaginem que un notari de la talla de Guillemó, que ha estat escrivà de Barcelona i ara de la Cancelleria, tot i havent rebut un fort aprenentatge en l'art del notariat, vaja a cometre una errada d'aquest tipus.

A partir d'aquestes consideracions hem estat forçats a compulsar la documentació redactada per aquest oficial o per altre sota les seues directrius i hem arribat a la conclusió que de la seua estada a la Cancelleria es poden establir dos períodes segons les datacions que empra:

— El primer aniria de 1237 al mes d'abril de 1239, on hi ha un clar predomini de la datació pel sistema de l'Era, encara que hi trobem dos documents datats per l'Encarnació a juny i juliol de 1238 (18).

16.— CABANES PECOURT, M.D.: *La cronología en la documentación valenciana de Jaime I. Homenaje al doctor Joan Reglà. València 1975, vol. I, p. 107.*

17.— *Fori Antiqui Valentiae. Ed. crítica per M. DUALDE SERRANO, Madrid-València 1950-1967. Rúbrica CXXX, "De Notariis", p. 263. En Furs e ordinations fetes per los gloriosos..., Llibre IX, rúbrica XIX (p. 177).*

18.— HUICI-CABANES: *Documentos de Jaime I de Aragón. València 1976, vol. II, docs. 259 i 262.*

— El segon entre 1239 i 1247 en el qual es manifesta un clar predomini de l'estil de l'Encarnació. Una variant ve donada per un document datat pels dos sistemes de l'Era i l'Encarnació (19). Però allò significatiu d'aquesta etapa és l'ús de l'estil de la Nativitat de forma aïllada als anys 1240 (20), 1244 (21) i 1245 (22), fent-se el seu esmerç exclusiu durant l'espai que va de gener a març de 1242 (23). És en aquest moment quan es redactà la confirmació de la carta de població. D'aquest grup totes les datacions tenen correspondència amb topònims del Principat i també en alguns casos els receptors del fet jurídic són catalans.

Malgrat tot no hem pogut arribar a cap conclusió definitiva ja que, en principi, no està publicada ni de bon tros la totalitat de la documentació expedida per la Cancelleria del Conqueridor; no gensmenys això, el fet és clar i cal posar-ho de relleu, potser com un precedent del futur sistema de datació que per exprés del Cerimoniós serà emprat pels països de la Corona d'Aragó; ço és, l'any de la Nativitat del senyor.

4.— La còpia de l'any 1252

Arnau Puinet copia la carta de població de Vinaròs utilitzant una escriptura *Usual*, en tot semblant a la de Martí Roldà, introduint nous modismes en el llenguatge. Respecte al tenor diplomàtic suprimeix la menció de la indicació dels testimonis mitjançant la fórmula *Huius rei*

19.— *Id.*, doc. 388.

20.— *Id.*, doc. 309.

21.— *Id.*, doc. 385.

22.— *Id.*, doc. 401.

23.— *Id.*, docs. 342, 343, 344, 346, 349.

testes sunt, col·locant, en canvi, el dibuix del signe dels mateixos, però en lloc diferent de l'original. No dibuixa el signe reial, obvia l'esment dels dominis reials (*Montis-pesulani... Urgelli*) i suprimeix l'aposició del mateix *Signum apositum... domini regis*. Finalment com no hi ha *raspato*, no hi trobem la *salva* de l'original des de *hoc signum* fins a *rasis*.

Domi... [The text is a medieval charter in Catalan, detailing land grants and legal provisions. It begins with 'Domi' and continues with numerous lines of text, including names like 'Ludams', 'Arnaldus', 'Bernardus', and 'Ramus'. There are several large initials, such as a decorative 'D' at the beginning and another 'D' near the bottom left. The text is written in a cursive script typical of the late 13th or early 14th century.]

Document original de la carta de població de Vinaròs. Arxiu Municipal.

ESTUDI HISTÒRIC

1.— *Precedents*

Situat a la comarca del Baix Maestrat, pel seu emplaçament geogràfic (primer poble de la costa després de creuar la Sénia i vora la calçada que des de l'Antiguitat unia Barcelona, Tarragona, Sagunt i València) degué de ser habitat des de temps anteriors a la conquesta romana pel fet d'existir-hi un poblat ibèric datat entre els segles VI i II abans de nostra Era que rep el nom del Puig. L'existència d'una vila romana a la partida de la Closa, situada al peu del Puig, que ha proporcionat material superficial datable entre els segles I i IV, potser ens asseguraria una continuïtat d'hàbitat fins l'època musulmana que enllaçaria amb la cristiana, encara que ens manquen moltes més dades per recolzar aqueixa hipotètica continuïtat, especialment pel que fa a la difícil cruïlla del segle III. Allò cert és la filiació aràbiga del topònim Banū Arús, tot significat un nom propi de persona, en un d'aquests topònims tan repetits per tot arreu de la geografia valenciana (24).

24.— *ALCOVER MOLL: Diccionari Català-Valencià-Balear. Ciutat de Mallorca 1979. Sobre la significació del topònim veieu de Pierre GUICHARD El topònim Vinaròs en un comentari de J. Romeu en la revista Vinaròs, n° 1022 (23-X-1976), p. 5. Hi suggereix, com és normal en aquest investigador, una possible filiació barbaresca del topònim, però sobre bases molt febles.*

Al moment de la conquesta es manifesta com una *alqueria*, és a dir, com una unitat d'hàbitat i d'explotació rural musulmana, i que a més depén d'un centre estratègic-administratiu, el *castrum* de Peníscola, relació que es palesa pel fet que després de la caiguda de Borriana és l'alcaid de Peníscola el qui reté la jurisdicció sobre aqueixa alqueria així com sobre Benicarló (25). Siga a partir d'una continuïtat anterior, siga a partir d'un trencament esdevingut als segles IV-VII, quan el País Valencià s'endinsa en la crisi general de l'Occident, a l'època musulmana seria quan Vinaròs s'engarien certes estructures que assegurassen la seua existència i desenvolupament (demostrable, entre altres coses, per la troballa de fragments de ceràmica musulmana, que tot i essent recerques superficials i escasses hom podria datar-los dels segles XI-XII).

2.— *Conquesta i repoblació*

Quan va passar Vinaròs del domini musulmà al de Jaume I? No posseïm cap data certa ni concreta, és per això que cal afirmar que aqueixa alqueria coneixeria les mateixes vicissituds que el seu centre polític-administratiu: quan Peníscola es reta al Conqueridor tot el territori posat sota la seua dependència seguirà idèntic camí, procés observable en moltes ocasions de la conquesta. Peníscola es va lliurar a Jaume I el 22 de setembre de 1233, rere la caiguda de Borriana, junt amb una sèrie de places fortes de la zona septentrional. El pas del domini

25.— *Aquesta estructura castrum/alqueria observada a mitjans del segle XIII, es traslladable a l'època anterior? Pierre Guichard és el qui ho defensa en molts dels seus treballs. Especialment veure València abans dels catalans. L'Awenc, n° 16 (1979), pp. 34-39.*

de Vinaròs caldrà situar-lo, per tant, entre setembre i finals del mateix any en què ja està presa totalment Borriana (26).

Doncs bé, admetent que Vinaròs des de 1234 és "cristiana", fins setembre de 1241, quan s'expedeix la carta de població, han transcorregut gairebé vuit anys. Què se n'ha esdevingut en aquest interval?, hi va desaparèixer el poblament musulmà?, quan van arribar-hi els primers contingents de nous pobladors? Quant a la població autoctona creiem —en un pla hipotètic indiscutiblement— que ja començarien a emigrar abans fins i tot del lliurament de Peníscola, en relació amb la problemàtica militar de les primeres campanyes que van entre 1225 (en aquest any Jaume I en realitza una contra Peníscola) i 1233 amb la presa de Borriana. En uns moments d'inquietud i perill, i amb la intolerància lògica dels temps inicials d'un programa fal·laç de *reconquesta cristiana* portat a cap pels ordres militars i pels nobles a títol, de fet, privat com el cas tan conegut de Blasco de Alagón (intolerància que tendeix a esvair-se en la mesura que el rei partecipe directament en la tasca de repoblació i assentament), cal suposar que els habitants de Vinaròs fugissen cap a migdia, envers d'altres zones més segures que encara no suportaven les pressions militars de la noblesa i monarquia feudals.

Tot això no vol dir que Vinaròs restés completament despoblada ja que s'hi ha trobat una inscripció àrbiga funerària del 18 d'agost de 1241 (27), o, siga, un mes abans de la redacció de la carta de població en què-

26.— GUAL CAMARENA, M.: *Reconquista de la zona castellonense*. BSCC, XXV (1949), p. 437.

27.— LEVI PROVENÇAL, E.: *Inscriptions arabes d'Espagne*. París 1931, p. 88. La datació àrbiga és del 8 safar del 639 de l'Hégira.

tió. La població autòctona, però, estava condemnada a desaparèixer, especialment pel fet de constituir aquesta alqueria un lloc estratègic i portuari: al llarg de la costa del País Valencià no es mantindran poblaments musulmans després de la conquesta ja que es tractà d'apartar-los-en per evitar possibles contactes amb l'al-Andalus i països africans situats en la ribera de la Mediterrània.

Més problemàtic és encara assegurar quan es va efectuar la repoblació amb gent aliena. Contestar-hi que fou el 1242, any en què mercè a una iniciativa reial, s'aconsegueix l'arribada d'un primer contingent, seria una resposta massa fàcil. Potser que alguns individus s'hi assentassen, i iniciassen unes mínimes tasques d'artigament de l'espai agrari, es valguessen d'un codi jurídic per fonamentar les seues relacions sense cap prèvia intervenció pública momentània, i que poc temps després s'hi atorgués la carta de població com a reconeixença d'uns fets, com a empena del repoblament amb la concessió de certes franquises i sobretot per definir la creació del senyoriu. Si fos així explicaria perquè la carta de població de Vinaròs fou donada al costum de Saragossa, precisament i contradictòria poc de temps després de la promulgació dels furs de València. Tingam en compte, en aquest mateix sentit, que la pràctica de donació de cartes de població a individus prèviament establerts es va repetir en altres casos, com ara Ares (28).

És veritat que no posseïm cap prova documental, però també ho és que no som nosaltres els primers qui ho aventurem. Efectivament Honori Garcia ja fa molts anys va assegurar que el 1236 es va repoblar Vinaròs

28.— GARCIA GARCIA, H.: *Estado económico-social de los vasallos en la Gobernación foral de Castellón*. Vic 1942, p. 17.

atorgant-se el costum de Zaragoza (29). Això vol dir que si trobàssim aqueixa teòrica carta de població cinc anys més vella que la d'objecte d'anàlisi podríem confirmar la nostra hipòtesi. Tot seguint el rastre a la notícia comprovem que es Beneyto Pérez qui també ho declarava (30) així com Chabàs (31), qui a l'ensem ho prenien de Joan A. Balbàs. Aquest, tanmateix, no aporta cap altra carta de població sinó solament açò que segueix: "*Carta de población otorgada por Don Gil de Atrosillo, alcalde de Peñíscola, a Girón Ballester y á otros cincuenta, para que poblasen la alquería de Vinaroz en el término de Peñíscola: establece los tributos que debían pagar, les hace varias concesiones y dice que pueblen "ad bonum forum et modum sive consuetudinem civitatis Cesarauguste"*"; su fecha en Tortosa á 14 de junio de 1236 (32). Primerament, Atrosillo el 1236 no és alcaid de Peñíscola; segonament, el que diu Balbàs s'esdevindria cinc anys més tard; en tercer lloc, s'ha assimilat la data de la carta de població de Vinaròs a la de Benicarló, la qual es va redactar a Tortosa el 14 de juny de 1236 *ab bonum forum et modum sive consuetudinem civitatis Cesarauguste* (33).

Per concloure aquest apartat del poblament cal afirmar que tal vegada Vinaròs anà despoblant-se paula-

29.— GARCIA GARCIA, H.: *El derecho de los conquistadores y el valenciano en nuestra provincia. BSCC, IX (1928), p. 241.*

30.— BENEYTO PEREZ, J.: *Sobre la territorialización del Código de Valencia. BSCC, XII (1931), pp. 187-197.*

31.— CHABAS, R.: *Génesis del derecho foral de Valencia. València 1902, p. 42.*

32.— BALBAS, J.: *El libro de la provincia de Castellón. Castelló de la Plana 1982, p. 105.*

33.— ROMERO DEMINGO, L.: *Tres Bailías castellanenses de la Orden de Montesa. Tesis de Licenciatura inédita. València 1975, doc. nº 2.*

tinament als anys immediats a la campanya contra Borriana, coneixent un poblament mixt posterior a 1234, pel fet d'estar assegurada la permanència de certs habitants musulmans i perquè en aquells anys s'estava repoblant i repartint les terres de Peñíscola, essent aleshores quan l'alqueria del costat, Benicarló, és poblada a fur de Zaragoza. Per això és possible que Vinaròs registrés un procés semblant, tenint ben present que a un termini més o menys curt els musulmans desapareixien completament d'aquesta alqueria.

3.— Els capítols del document

El dia de la festa de sant Miquel de 1241 en Gil de Atrosillo, per manament de Jaume I, concedia un estatut pel qual es regiria l'alqueria de Vinaròs a un tal Grinyó Ballester i cinquanta pobladors més que portava amb ell o que es comprometia a dur-lo-en. Els seus termes coincideixen pràcticament amb els actuals. La mar en primer lloc per la banda de Llevant; el riu d' "Oyldecuna" per la de Tramuntana, que sense cap mena de dubte es la Sènia (34); cap a migdia fitaria amb el riu d'Oliva i darrerament per la part interior de Ponent amb Cervera del Maestrat. Sembla inversemblant aquest darrer límit ja que allò normal hagués estat unes afrontacions amb Sant Jordi o àdhuc amb Traiguera i Càlig, però tinguem en compte que aquests indrets formaven part del terme general de Cervera i per això aqueixa confrontació. A més a més hom afegia als termes esmen-

34.— *Els Furs de València, un poc de temps abans de la carta de població, proclamaven així els termes del País Valencià: Vocamus et volumus ut regnum Valencie appelletur et sit a rivo Ulldecona usque ad terminum Biar...* *Furs de València a cura de G. COLOM i A. GARCIA. Barcelona 1970. Llibre I, Rúbrica I, Vol. I, p. 108.*

tats 54 *sortes* a la marjal de Peníscola. El molt sort al.ludeix a una propietat o parcel.la d'un repartiment efectuat sota unes directrius concretes, el qual repartiment de Peníscola existí per la notícia que disposem d'uns anys posteriors: *...omnes domos que date et assignate sunt vobis (pobladors) per Guillemmum de Vico, divisorem Paniscole, et omnes hereditates... erant sarracenorum Peniscole tempore que sarracenos expulsimos a regno Valencie* (35).

Amb tot hom oferia un terme prou gran, de superfície plana, sense apenes elevacions muntanyenques i creuat per una sèrie de barrancs o rambles, els més importants dels quals són la Sènia, Barbiguera, Cèrvol i l'Oliva, de règim irregular i cabdal reduït per a una zona excessivament eixuta, pel que sols serà possible conreus intensius d'horta molt localitzats, front als de secà molt més dominants, fonamentalment blat i vinya. La Plana de Vinaròs, a més, és abundosa en aigües freàtiques i pressumiblement hom continuaria la pràctica musulmana d'extracció d'aigua a base de sènies (36). La llarga faixa costera constituïa un altre element important de la vida econòmica d'aquest poble car anava a permetre que una part de la població trenqués amb el camp i hom dediqués a diverses activitats relacionades amb la mar, pesca i comerç.

Passant a un altre aspecte veiem com a Vinaròs apareix una de les figures característiques del moviment repoblador valencià del XIII, és a dir, l'assentista, el qui porta a cap la direcció pobladora dels primers anys i que

35.- ROMERO DEMINGO, L.: Op. cit., doc. n° 9.

36.- TARRADELL, M. - SANCHIS GUARNER, M.: Història del País Valencià. Barcelona 1975, Vol. I, p. 344.

se l'ha anomenat *lokator*, per les semblances que presentava amb el personatge que a la mateixa època a l'Alamania Oriental assumia semblants tasques (37). Jaume I se servirà d'un íntim col.laborador seu, tant en la conquesta valenciana com fora d'ella, Gil de Atrosillo, cavaller aragonès, que junt amb el seu germà Pelegrí formava part del consell assessor del rei. En Gil ja era alcaid de Peníscola el 1240 (38) i és qui concedeix la carta de població a Grinyó Ballester, com ja hem assenyalat, individu que assumiria de forma més concreta el pes del repoblament local i l'organització del novell assentament.

La carta contemplava les dues activitats bàsiques per al futur de Vinaròs, l'agricultura i la mar, desdoblada aquesta darrera en pesca i comerç. El treball del camp, potser la més important activitat, constituïa la font de subsistència i alimentació: cereals, vinya i olivera, tots tres representants de la clàssica trilogia mediterrània, d'una manera especial del secà. L'elaboració del blat en farina i en pa necessita d'uns aparells que transformen aquesta matèria prima: molí i forn, mitjans de producció monopolitzats generalment pels senyors. Jaume I els dóna llicència perquè aixequen un molí en qualsevol lloc del terme de l'alqueria a canvi del cens d'un cafís de blat i un d'ordi anuals per sant Miquel de setembre a més del delme per a l'església de Peníscola. El rei, per altra banda, els concedia francament l'església, que esta-

37.- FURIO, Antoni - GARCIA, Ferran: Algunas consideraciones acerca del feudalismo medieval valenciano. En *els Estudios sobre Historia de España (Homenatge a Tuñón de Lara)*, vol. I. Madrid 1981, p. 112.

38.- *Veure de MILLAN RUBIO, J.: La familia de los Atrosillo. Su fundación de Santa María del Olivar. Ligarzas, VII (1975), pp. 85 - 132*

va bastint-se o es bastiria en un futur, els forns i una ferreria. Els productes agraris transformats en pa, vi i oli *et omni alias rebus* tan sols pagarien delme i primícia al capítol de la Seu de Tortosa, per estar situada Vinaròs dins de la seua diòcesi.

Les franqueses s'estenien encara sobre qualsevol mercaderia per mar i per terra de lleuda i peatge, o siga, l'exempció del pagament per l'entrada de mercaderies a la vila i pel trànsit dels seus camins. Aquest capítol suggereix que Vinaròs havia desenvolupat una activitat comercial ja en època musulmana, aprofitant la seua situació immillorable de port de mar, i el fet de la inclusió de la franquesa marítima i terrestre és un indicí que hom pretenia desenvolupar-la o, si més no, mantenir aqueixa orientació.

El darrer punt que cal remarcar és el que fa referència al codi jurídic pel qual anava a regir-se, el costum de la ciutat de Zaragoza, incomprensiblement uns mesos després de la promulgació dels furs de la ciutat i regne de València. Heus ací perquè havíem aventurat un possible poblament entre 1234 i 1240, que hagués emprat el costum saragossà abans de la creació del codi valencià. La influència aragonesa es manifestava, per altra banda, en els mateixos aspectes lingüístics del document en arreplegar veus com "devan dito" o "trigo" i especialment pel fet que el *lokator* fos un individu tan significatiu de la noblesa aragonesa com Gil de Atrosillo. Així, doncs, Vinaròs no s'apartava del model repoblador de les comarques septentrionals del País Valencià que utilitzà de forma predominant els furs aragonesos, la qual cosa originaria fortes polèmiques i controvèrsies entre la noblesa d'aquest país, que pretengué emprar i escampar el seu fur, i la Corona, recolzada per la burgesia, interessada en "territorialitzar" els furs de València.

No deixarem de remarcar el caràcter tan benigne de les condicions imposades en Vinaròs, ben lluny de les condicions existents a la Catalunya Vella on s'estaven fent esforços per adscriure el pagès a la terra. Obviament la necessitat de contingents pobladors és el principal motiu que explica i aclareix el perquè de tal model repetit al llarg del País Valencià (39), però que es modificà paulatinament al compàs de la solidificació del regne i estructuració dels senyorius.

Les cartes de població són els documents que conformen "legalment" l'existència d'un senyoriu, en aquest cas el reial, repartit d'una desigual des de Montpeller a Oriola, mitjançant la definició de tres punts bàsics que suara hem analitzat més detalladament: el domini directe de la terra, sempre en mans del rei; els monopolis o "drets prohibitius i exclusius" del senyor, com ara el molí, i el dret jurisdiccional a través de la retenció del mer i mixt imperi, delegat potser en aquests primers anys en el Justícia de Peníscola. Al capdavant la carta de població ocupa un lloc semblant al codi jurídic dels furs de Zaragoza; però entre aquests costums i la carta cal introduir unes matitzacions. Mentre que els primers tendrien a identificar-se amb una forma d'Estat i per tant amb un caràcter més ampli i universal (la qual cosa no

39.— Caldrà, tanmateix, problematitzar la tesi de la necessitat de poblador com a factor determinat d'aqueix model "benigne", perquè si l'aplicàssim matemàticament a l'hora de l'expulsió dels moriscs, resultaria que en aqueixa ocasió les cartes de població serien d'una natura semblant a les del segle XIII. Mes sabem que no se n'esdevingué així i que les condicions sovint foren molt dures: mentre que el segle XIII representa una etapa d'expansió territorial (conquesta de les illes i del País Valencià) i comercial (en mans de la burgesia catalana fonamentalment), el segle XVI i principis del XVII estan marcats per una crisi, manifestació de la qual fou l'aixecament agermanat o la mateixa expulsió morisca.

s'aconseguirà per l'oposició dels Furs de València), la segona té un caràcter més restringit car és el vehicle que uneix un senyor determinat Jaume I amb els seus vassalls (Vinaròs), de manera que no pot haver "terra sense senyor" i sense unes reglamentacions que especifiquen, al marge de qualsevol forma de territorialització més ampla, la dominació polític-jurídica i la seua explicació mitjançant l'apropiació del treball excedent.

III.- APÈNDIX DOCUMENTAL

1241, setembre, 29.

Gil de Atrosillo, alcaid de Peñíscola, per manament de Jaume I concedeix a Grinyó Ballester i cinquanta pobladors més l'alqueria de Vinaròs.

El rei va confirmar aquesta carta de població a Lleida el 17 de febrer de l'any 1242.

A.M.Vi., secció de Pergamins. El pergami original (28'96 x 23'91 mm.) presenta els plecs d'haver estat doblats. Particularment afectada la salva.

Còpies:

- A) A.M.Vi., secció Pergamins.
- B) Perdut.
- C) A.H.N., secció Ordes Militars, còdex 542-c.
- D) A.M.Vi., lligall de papers Montesa.
- E) A.M.Vi., lligall 22, document nº 39.

Ed.: BETI, M.: *Colección de Cartas pueblas*. BSCC, IV (1293), pp. 192 i 193. Figura a l'apèndix de l'article del mateix autor titulat *El castillo de Peñíscola y sus sufragáneos*.- BORRAS JARQUE, J.: *Història de Vina-*

ròs. 1928, pp. 264 i 265.— ROMERO DEMINGO, L.: *Tres bailías castellonenses de la Orden de Montesa. Tesi de Llicenciatura inèdita, València 1975. Aquest autor ha pres com a base la còpia C.*

Trad. i Ed.: RAFELS GARCIA, J.: *Fundación de Vinaroz*. San Sebastián, Rev. Vinarocense. Vinaroz y Junio, 1908. Año I, n° 3, pp. 45 i 46.— FEBRER IBAÑEZ, JJ.: *Peñíscola — apuntes históricos*. Castelló de la Plana, 1924, pp. 213 i 214.— BORRAS JARQUE: *Història de Vinaròs*, 1928, pp. 23 i 24.

Al vers del manuscrit original hom pot veure les següents anotacions, corresponents a distintes mans i períodes escripturaris: *Carta de la població dels [sic] loch de Binalaròs* (en lletra gòtica catalana); *Carta de població de la villa Vinaroz*; [...] *de la època* [...] *Població de la vila de Vinaròs* (aquestes tres darreres en escriptura humanística.

La còpia A es tracta d'un trasllat original del 31 de gener de 1252 realitzat per Arnau Puinet *Hoc est translatum bene et fideliter factum secundo kalendas ianuarii anno Domini M^o CC^o quinquagesimo secundo... Arnaldus Puinet qui hec translatum scripsit et hoc sig- [mà] num fecit guardat a l'A.M.Vi., portant al vers la següent anotació en lletra del segle XVIII: *Carta de la població de la vila de Vinaròs feta el 3 de setembre 1241.**

La còpia C de l'AHN està escrita en bastarda i la D de l'AMVi en humanística corrent. No presentem les variants de la còpia E per la quantitat d'errades que presenta ja que és una dolenta transcripció de principis del segle XIX.

(1) Notum sit cunctis presentibus et futuris, quod ego don Gyl (2) d'Atrosillo, alquayn (3) de Peniscola (4), per mandato domini regis / dono et concedo vobis Grignon (5) Balester (6) I^a alqueream (8) qui vchatur (9) Bynalaros (10) in termino Peniscole (11) cum vobis quinquagin- / ta populatores eremis populatis (12), qui abet afrontationes: prima la Mar, de secunda parte (13) el ryvo /-3 de Oyldecuna (14), de tercia (15) parte cum termino de Çervera (16) et in quarta (17) vero partis cum rivo de Oliva. Sicut iste a- / frontationes icludunt vel dividum sic damus vobis et vestris per secula cuncta. Et d'eciam (18) damus vobis quinqu- / ginta et quatour sortes in l'almarjal (19) de Peniscola (20).

Et (21) super istum dono ego don Gyl (22) a vobis Grignon (23) ut / -6 faciatis molendino in quaque (24) locum volueritis in termino devan dito (25) et detis per devan dito (26) molendino decima (27) ad / ecclesiam de Peniscole (28) et ad domini regis quoque (29) anno and festum sancti (30) Michaelis I kafiz (31) de trigo et I kafiz de ordii (32) et abe- / atis illum (33) vobis et vestris per secula cuncta.

Et volo ut habeatis ecclesiam (34) et fornum et fabrecham (35) salvos directos de domini /-9 regis et vos, omnes (36) populatores, situs franchi (37) et liberi ex omni mercaderi a et per (38) et terra de leuda et de peatje (39) ex / directo domini regis et vos detis decimam et primiciam legaliter pani et vini et oley (40) et de omni alias rebus. Ita / quod (41) predictam alqueriam vos et vestri abeatis et posideatis et espletetis secure et integre per fuerum et consuetudinem çivita- /-12 tis Cesarauguste (42) et nulus ausus sit vobis pignorarare nisi debitor vel fiduciam (43).

Facta carta mense septembris (44) II dias remansis de mensis septembris (45), anno Domini M^o CC^o quadagesimo I^o (46) /.

Signum Egidius (47) de Atrosillo [signe], qui hoc laudo, concedo et firmo et testes (48) firmare (49) rogo.

Huius rey (50) /-15 testes sunt Arnaldus de Cardona, iusticia, signum [signe] (51); signum Raymundus de Belmont (52) [signe], signum (53) Petrus de / Rosillon (54) [signe], vicinos Peniscole (55).

Signum (56) [signe real] Iacobi (57), Dei gratia, regis Aragonum (58), Maioricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani, / qui predictam donationem laudamus, concedimus et confirmamus (59) sicut superius continetur. Apositum (60) in Ylerda (61) XIII° (62) kalendas marcii anno Nativitatis (63) Domini M CC XL secundo (64), per manum /-18 Guillemoni, scrive, mandato domini regis /.

Signum (65) Martinus Roldani (66), qui per mandato (67) domini Egidii de Atrosillo (68) hoc (69) scripsit et de manu mea hoc / signum [signe] fecit (70) et in duodecima (71) linea ubi dicitur civi [...] (72) [et in...] sta decima linea litteris rasis (73)/-21.

Notes de la transcripció:

- 1.- Al manuscrit C s'introdueix la rúbrica **Població del loch de Vinalaroç**, en terme de **Peníscola**.
- 2.- Gyl] **Gil**, en *C i D*.
- 3.- alquayn] **alcaid**, en *A*; **alcayt**, en *C i D*.
- 4.- **Peníscola**] **Paníscola**, en *D*.
- 5.- Grignon] **Giron**, en *C i D*.
- 6.- Balester] **Ballester**, en *C i D*.
- 7.- 1^a] **unam**, en *D*.
- 8.- alqueream] **alqueriam**, en *A, C i D*.
- 9.- vochatur] **vocatur**, en *C i D*.
- 10.- Bynalaros] **Binelaroç**, en *A*; **Vinalaroç**, en *C*; **Vinalaroz**, en *D*.
- 11.- **Peníscole**] **Peníscolae**, en *D*.
- 12.- eremis populatis] **suprimit** en *A*.
- 13.- parte] **suprimit** en *C i D*.
- 14.- ryvo de Oyldecuna] **rivo de Huyllitar**, en *C i D*.
- 15.- terçia] **III^a**, en *C*; **tertia**, en *D*.
- 16.- Çervera] **Cervaria**, en *A*.
- 17.- quarta] **quarto**, en *A*.
- 18.- Et d'èciam] **suprimit** en *A*; **Et etiam**, en *C i D*.
- 19.- l'almarjal] **La Marial**, en *C*; **La Marjal**, en *D*.
- 20.- **Peníscola**] **Paníscola**, en *C i D*.
- 21.- Et super] **Et in super**, en *A*.
- 22.- Gyl] **Gil**, **sobrescrit** en *A*; **Gil**, en *C i D*.
- 23.- Giron] **Giron**, en *C i D*.
- 24.- quacunque] **quacumque**, en *C i D*.
- 25.- devan dito] **davant dito**, en *C i D*.
- 26.- devan dito] **damunt dito**, en *C i D*.
- 27.- decima] **decimam**, en *C i D*.
- 28.- **Peníscole**] **Peníscola**, en *C i D*.
- 29.- quoque] **quocumque**, en *D*.
- 30.- sancti] **sancte**, en *C*; **sacti**, en *D*.
- 31.- I kafiz] **unum ceficium**, en *D*.

[Handwritten text in a Gothic script, likely a confirmation or charter. The text is partially obscured by a large, dark ink blot or seal at the bottom of the page.]

EI SIGNUM REGIS I la confirmació de la Carta de població.

[A large, dense block of handwritten text in Gothic script, representing the main body of the document. The text is written in a cursive hand and covers most of the lower half of the page.]

Còpia A, redactada per Arnau Pulmet.

Et copia in 12 po
1711 de la...
1805. Sicut

Dominus sit amicus p[ro]curator et futurus De ego don xpo d[omi]no filio al
cui de pensola p[ro]curator d[omi]ni fons d[omi]no et com[un]do uobis p[ro]c
ballest[er]i q[ui] aliquando q[ui] dicitur ballest[er]i in fimo pensole cum
vobis quinque populatores cremos populatos qui habet affonia
cremos p[ro]curator la m[un] de p[ro]c d[omi]no de humilitate de m[un] p[ro]c cum
recepto de Levia et inquisitor d[omi]no pacis cum fono de clival Sicut ipse
affo p[ro]curator includunt ul d[omi]ni d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no p[ro]c
amici / Et etia d[omi]no uobis quinque d[omi]no et p[ro]curator d[omi]no in la ma:
ul de pensola / Et sup[er] tota ipse d[omi]no ego don xpo d[omi]no d[omi]no ut fua
utis inoleto ino inquad[un]q[ue] loti volueras p[ro]curator d[omi]no d[omi]no et d[omi]no p[ro]c
d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
qu[od]q[ue] amo ad f[un]ctum fante apud h[ic] h[ic] de ego e i p[ro]c de oidi et
vobis uobis et d[omi]no p[ro]c amica Et uobis h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic]
d[omi]no p[ro]c d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
frangit et liber[us] se om[ne] m[er]ced[em] et p[ro]c et h[ic] de Levia et de p[ro]c
ultra p[ro]curator d[omi]no d[omi]no et uobis d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no

Fragment de la copia C. N'és una magnífica mostra d'escriptura Bastarda.

Copia de Rodon de J. Ob. Copia
la Vila de Jimos
N. de d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
y Cavallentade d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
Trage de Alfonso y archivero fono p[ro]c d[omi]no d[omi]no d[omi]no
Copia de d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
documentos p[ro]curator d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
en el d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
Nun[un]o d[omi]no se halla el de Poblacion y d[omi]no
p[ro]c de la d[omi]no y p[ro]c d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
oral qual al forea catase buato, se halla el
Copia de Poblacion de la d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
lanot del termino de Pensola, et sup[er] p[ro]c
d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
Nobis sit comitis p[ro]curator, et p[ro]c
nis d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no d[omi]no
et comedo vobis Jimos Poblacionem
Mugentiam qui vocatur Jimos, in ter
mina Pensola cum vobis quinque
Poblaciones cremos populatos, qui habet
afonaciones, prima parte, la villa de
segunda el Povo de Mujibata, de tertia

Fragment de la còpia D, en escriptura Humanística corrent, eixida de la mà de l'escrivà Pedro Barragán.